ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՒՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒԼԻՍ 1868 — ԹԻՒ 836

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 20 ՅՈՒԼԻՍ

Եւրոպիոյ արդի քաղաքական կացութեան վրայօք գոհացուցիչ բացատրութիւն տալը մանրադնին ուշադրութեան կարօտ է. Թէպէտև ամեն կողմէ խաղաղութեան համար սիրալիր համակրութեան ցոյցեր կընծայուին, թէպէտև ամեն տէրութիւն խաղաղութեան միտումը կը ցուցընէ, սակայն այս չափով խնդիրը լուծուած չհամարուիր: Այս իրաւ է որ խաղաղասիրական զգացման խիստ բարի և մարդկութեան օգտակար ըլլալը ուրացող կուրանայ, որովհետև չկայ մէկը որ չհասկնայ կիրքէ զերծ սիրտ կրնալ դեռ ևս վարանի կամ համոզուած չըլլայ թէ խաղաղութիւնը Նախախնամութեան առ մարդիկ շնորհած բարերարութեանց ամենամեծն ու գերագոյնն է, և թէ՝ արուեստք, երկրագործութիւն, ճարտարութիւնք ու վաճառականութիւն խաղաղութեան շնորհիւ միայն կը յառաջադիմեն, վերջապէս թէ՝ խաղաղութիւնը ազգերը կըհարստացնէ, իսկ պատերազմը՝ աւերակներ: Այս խնդիրը արդէն լուծուած է նախապատուութիւնը կերպիւ իւիք խաղաղութեան ընծայելով. սակայն ամենադժուար կէտ մի կայ, որ է խաղաղութիւնը հաստատուն պահելու եղանակը, ահա այս կէտն է որ կը յուզուի Եւրոպիոյ դահլիճներէն գրեթէ մեծագոյն մասին մէջ. կէտ մի որ բոլոր պաշտօնական միտքերը կը յոգնեցընէ. խաղաղութեան հաստատապէս շարունակուիլը կուզուի այս, բայց իւրաքանչիւր տէրութիւն իւր ամեն կերպ օգտից ամբողջութիւնը սերտիւ պահելը նախամեծար կընտրէ. կամաւոր յայտնի խօսելով, իւր շահերը առաջին՝ իսկ խաղաղութեան կարևորութիւնը երկրորդական կըհամարի, մանաւանդ թէ իւրաքանչիւր դահլիճի մէջ այնպէս համոզում մի կայ որ խաղաղութիւնը որպէսզի հաստատուն ըլլայ՝ պէտք է որ իւր տէրութեան օգտից վրայ հիմնուի և իւր երկրին բարգաւաճման աւելի նպաստաւոր միջոցներ պարունակէ. Ահէ դիւրին է մակաբերել թէ քանի որ ամեն մէկ տէրութիւն զատ զատ այսպէս կըմտածէ. երևակայուած խաղաղութիւնը երբեք չկրնար հաստահիմն ըլլալ. Երկնային մարմնոյ՝ բուն իրարու հետ ունեցած ձգողական յարաբերութեան շնորհիւ հաստատուն և անվրէպ մնալուն նման՝ երկրիս տէրութիւններուն ալ մեծագոյն մասը կարծես թէ իրարու հետ ձգողական գաղտնի յարաբերութիւն մի ունին. որով միայն Եւրոպիոյ հաւասարակշռութիւնը կրնայ հաստատուն մնալ, և սոյն հաւասարակշռութեան շնորհիւ ալ հասարակային խաղաղութիւնը. Բայց տակաւին ինչպէս հնար է հասուն մտօք անկայուն խաղաղութիւն մի նշմարել. քանի որ յաղթականներ ու յաղթեալներ, զօրաւորներ ու տկարներ դարուս միևնոյն հորիզոնին վրայ կըծածանին. Իրաւ է որ ոմանք իրենց յաղթական դրօշակը դեռ նոր ծալլած, իրենց շահերուն լիութեամբը պարարտացած, զուարթ սրտով մը խաղաղութիւն կըդաշեն. բայց որովհետև յաղթական մը յաղթեալ մը կենթադրէ, վասնորոյ յաղթականին աւետած խաղաղութիւնը ինչպէս հիմնաւոր կրնայ ըլլալ, այնինչ յաղթեալը իւր կորուստներուն կսկիծովը սիրտը զայրացած անոնց տեղը լեցնելու, միանգամայն վրէժխնդիր հանդիսանալու համար ամեն կերպ միջոցներու վրայ միտքը կը յածէ, վայրկենի մը մէջ 40 անգամ նետուող հրացաններու և ուրիշ զանազան դժոխային մեքենաներու կըդիմէ. Ահա այս կերպ է արդի քարոզուած խաղաղութեան տարերքը. Այս մեր ըսածներուն ապացոյց կրնան համարուիլ հետևեալ դիտողութիւնները որոնցմով լի են գրեթէ Եւրոպական լրագրութիւնները.

Գաղղիոյ օրէնսդիր ժողովոյն մէջ այժմու յուզուած գլխաւոր խնդիրն է զօրաց թիւը նուազեցնելու կամ աւելցնելու խնդիրը. Այսօրուան օրս կայսերական պատրաստի զօրաց թիւը 375.000ի կըհասնի. միւս մասնաւորները իրենց հայրենիքը դարձած են. մօսիւ Ժիւլ Ֆավըր որ արտաքին գործոց պաշտօնեայ է, կըպնդէ թէ տակաւին նուազեցնել հարկ է զօրաց թիւը յապահովութիւն խաղաղասիրական և խնայողական զգացմանց Գաղղիոյ. իսկ տէրութեան ուրիշ բարձրաստիճան նախարարները յորս երևելի են մօսիւ Ռուէ, մօսիւ Մանիէն, մօսիւ Նիէլ, մօսիւ Մութիէ կըհաստատեն թէ Գաղղիոյ պէտքը կըպահանջէ որ 'ի հարկին 15 աւուր մէջ գոնէ 500.000 զօրք ոտքի վրայ պատրաստ ունենալու կարող ըլլայ. ըստորում եթէ ինքը չհանէ՝ անշուշտ իւր դրացի տէրութիւնները նոյնչափ զօրք կրնան ոտքի հանել.

Վեհանձն Անգղիան վերջերս Մակտալա մը կընուաճէ ու իւր բանտարկեալները կազատէ. իսկ նոյն բանտարկելոց ազատութեան համար արիաբար ողջ 'ի բուն Թշնամւոյն սիրտը ողոքելու ծանրագին ընծաներով դարձեալ երկու Հայ վարդապետաց և քանի մը սպասաւորաց անունը անգամ չտար. ահա այսպէս կըվարձատրուի դարուս մէջ Հայոց ազգին դիւցազնական նահատակութիւնը.

Ռուսիան դժոխային նորագիւտ հրացաններուն խափանումը կ'առաջարկէ մարդասիրաբար. իսկ Աբէլեանի կտակը դեռ անգործադրելի կըմնայ 'ի վնաս ազքատին. որ իւր նուիրական իրաւունքը ձեռք բերելու համար 20 տարիէ 'ի վեր ամեն ճիգ թափելէ և կտակեալ գումարին գրեթէ 1/8 մասին չափ գումար մի իր քսակէն դուրս տեղը վատնելէ ետև անշուշտ օր մի իր սովատանջ լեզուաւ յանուն արդարութեան առաջի աշխարհի պիտի բողոքէ. բողոք՝ որ պատմութեանց էջերուն մէջ անջնջ յիշատակութիւն պիտի քանդակէ. Այսու ամենայնիւ դեռ ևս յոյս ունինք որ Ռուսիոյ Ամենողորմած կայսրը վերջապէս պիտի բարեհաճի կտակի մը սուրբ տառերը, որուն վրայ իւր արդարութեան սուրը կըհակէ, գործադրելու և անով իւր մարդասիրութեան մեծ ապացոյց մի տալ. Մանաւանդ այս անգամ իւր Աստուածապարգև որդւոյն Տաճկաստանի ըրած այցելութեամբը մեր ազգին վրայ ընդունած տեղեկութեան շնորհիւ, եթէ երբէք Կ. Պոլսոյ մեր քաղաքակից ազգայինք յատուկ աղերսագրով մի խնդրած ըլլային Ն. Կայսերական Բարձրութենէն յիշեալ կտակին գործադրութիւնը.

Իտալական ժողովրդոց սիրտերը կերևի թէ տակաւին հանդարտած չեն. Պոլոնիա և Լիվօռնօ քաղաքաց մէջ Կարիպալտիի որդի Մէնօթթիի ձեռօք կամաւոր զօրք գրուելու վրայ է. Պապական տէրութեան սահմանագլուխներուն վրայ գտնուած քաղաքներուն մէջ անցեալ տարիէ մնացած զէնքերու շտեմարաններ կան եղեր 'ի թաքստի որոնք և հետ զհետէ աւելնալու վրայ ըլլալով՝ իտալական տէրութիւնը ամեն միջոց 'ի գործ դրեր է զանոնք գըտ-

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԵՇՏԱԿ ԵՒ ՏՂԱՅ

Ցոլմնեան 'ի դաշտաց սա բանբեր Անմահին ,
Զինաթև զայր հրեշտակ առ եզերբ օրրոցին .
Ցոր դէմ լոյծ հայելւոյ 'ի ծոցին զիւր պատկեր
Եւ զձեռին սուրբ դրօշմ նըկատել համարէր ,
Ի մեղմիկ 'ի բարբառ 'ի դաշնակ երկնային ,
Խօսէր մանկան նորածին ։
«Ո՛հ որ կամիցդ առ մի պահ
Ըզբերդ աչաց քաղցրիկ քուն ,
Մի՛ եւ տեսցեն լոյս՝ այլ մահ .
Զի զարթիցես 'ի վայելս Յաւերժութեան անդ տանիմ ։
Քանզի երկիր ցաւոց մայր
Զէ՛ քեզ բնաւ արժանի
Զանմեղութեամբ քով աշխարհ
Հի՞մ խոլ տանել ժպտեցի ։
Աշխա՛րհ, որ միշտ 'ի վրդով
Եւ ալեկոծ 'ի կըրից
Սփիւռք պտղոտել ըզձյով
Ալխ Նորին , ամենահեց
Կոչահանգիստ ողջոյն են ։
Աշխա՛րհ, ուր սէրք ընդ զուարթ
Ցունջ իւր փըջէ զուրախութիւն ։
Եւ խնդութիւն բարերար
Ունի առ ձեռն ըզլալին ։
Համայն և անդ անկայուն
Արդ թէ յամըն նորին սուգ
Վիշտ անձկութեան, արտասուք ,
Հի՞մ ըզկենայդ ո՛ն և ո՛ն ,
Մըթագնեալ հորիզոն ։
Մի՛ ըլնաւ ,
Այլ Եդեմեան 'ի դաշտաց
Թափես տանես երկնայնոց .
Նախախնամող կամք վեհին ,
Խուսեաց աշխարհի քեզ փրկութիւն վճռեցին ։
Զի և ժամդ հուսկ յետին յորդեալրութիւն անվախճան
Հորն 'ի վեր դրոշմեսցի, որպէս նախկին քո վայրկեան
Ցաւազանէն գրբեցաւ ։
Արդ կենացդ այդ 'ի սուրբ Ովկիան
Զինչ քան ըղձա՛ պատուական .
Բերկրեա՛ց ապա ողիդ նըժդեհ .
Զի լուսագոյն չունես վայր ,
Ուր արտասուք չէք , այլ վեհ
Փառք և տենչանք են անծայր . . . ։»
Հրեշտակին ընդ բանս սպասիկ ,
Զհիւրն հարսանեաց երկնային
Ամօսել տանէր զուարթիկ
Մա՛յր հե՛ք , որդիդ 'ի չիրմին . . . . ։

Թարգմանեաց 'ի գաղղիարէնէ
Յակոբ տէր Յովհաննէս Ջիվիճեան ։

ԿԻՆ

Կնոջ սրտին մէջ փակեալ մարդկային բազում սփոփանքները՝ գետնի տակ գտնուած գանձերէն աւելի յարգի են: Երբ դէպ 'ի տուն կըմերձենամ, զօգցես օրհնեալ օդ մը կըշնչեմ: Ո՛հ ամուսնութիւնը ինչ բերկրալի ճանգիստ կըբերէ իր հետը: Մանիշակէ անկողին մը անգամ անկէ աւելի հեշտաբոյր չկրնար ըլլալ երբէք: ՄԻՏԸԼԴԸՆ

Դժբաղդութեանց դիմադրաւելու մասին առէջ կանանց արիութիւնը նկատելու առիթ ունեցած եմ, մարդկային սիրտը վիրաւորող այն դժբաղդութիւնները կ'ըսեմ, զորս զօրեղ սեռին զգայութիւնը յարուցանելէ զատ անոր ծայրայեղ դիւցազնութիւն ու վեհութիւն կընծայեն:

Փափկասուն և գուրգուրած կնոջ մը կեանքի երանաւէտ շաւիղներու մէջ ճեմելու ատեն յանկարծ ձախորդութեանց ենթարկուիլը, դժբաղդութեանց մէջ ուշարթնելով՝ բաղդին ամենադառն հարուածները կրելը, ու իր ամուսնոյն նեցուկ և մխիթար հանդիսանալը մեծ տպաւորութիւն կը թողուն մեր սրտերու:

Այն որթին նման, որ գալարագեղ տերևներովը երկար ատեն կաղնիին պլլուած դէպ 'ի վեր, դէպ 'ի արևը կըբարձրանայ, ու երբ այն կարծր ու ստուար ծառը կայծակէն կըշանթահարի, որթին ընձիւղները դարձեալ բոլորտիքը կըպլլուին խորտակեալ ճիւղերը կը կապեն. ասանկ ալ Նախախնամութիւնը հիանալի կար-

ների , այսու ամենայնիւ տակաւին հետք մի անգամ չէ յայտնուեր : Բոլոր Իտալիոյ նոյն իսկ Հռոմի մէջ ալ սեւագոյն հիւսուածոյ շապիկներ կըպատրաստուին եղեր վրան Մ. Վ. նշանագիրերով. Այս Մ և Վ.ը Մանթանայի մարտին վրէժը հանենք կընշանակէ ։

Բրուսիոյ Վօրմս քաղաքին մէջ Լուտերի հոյակէն արձանը կանգներ են խիստ շքեղ և մեծահանդէս արարողութեամբ . ուր ներկայ գտնուեր են Բրուսիոյ Կիյլեօմ թագաւորը , Վիւրթէմպէրկի թագաւորը , Հէսի և Սաքս–Վէյմէրի դքսերը , ու Գերմանիոյ բողոքական տէրութեանց իշխաններէն շատերը : Այս առթիւ Ընդղիոյ թագուհին ինքնագիր նամակաւ մի իւր և բողոքական ժողովուրդին շնորհակալութիւնը յայտներ է յիշեալ արձանին համար սահմանուած յանձնաժողովին : Բայց վերոյիշեալ հանդիսական արարողութեանց մէջ պապականութեան դէմ եղած քանի մը պարագաներու համար Անթոնէլլի կարդինալը բողոքեր է Հռոմի բրուսիական դեսպանին դիտողութիւն ընելով թէ այնպիսի ցոյցերը չեն կրնար համաձայնիլ Կիյլեօմ թագաւորին այն բաղձանաց որով կառաջարկէր իւր մայրաքաղաքին մէջ պապական նուիրակ մ'ընդունիլ. Իսկ դեսպանը պատասխաներ է թէ յիշեալ հանդէսը Հռոմի աթոռին նկատմամբ թագաւորին ունեցած զգացմունքը չփոխեր ։

Սերվիոյ դատաստանական ատեանը խմաց տուեր է Ալէքսանտր Գարա Նորկէվիչին , որ Միշէլ իշխանին սպանման համար եղած քննութեանց մէջ իւր վրայ ծանր կասկածներ երեւան գալուն , պարտաւոր է Յուլիս 20ին ներկայիլ Պէլկրատի արդարութեան ատեանին մէջ և ինքզինքը պաշտպանել.

Օսմանեան զօրաբանակէն 152 ըէտիֆներ— իրենց հնգամեայ ծառայութիւնը աւարտած և ըէտիֆի կարգ մտած ըլլալնուն վիլայէթի բաշխման հանդէսը տեղի ունեցաւ քաղաքիս մեծ զօրանոցին ընդարձակ հրապարակին մէջ, ուր հրաւիրուած էին մեր բարեխնամ կառավարիչ վսեմա . Իսմայիլ փաշան հանդերձ քանի մը երեւելի պաշտօնատարներով. Յիշեալ հանդիսին առթիւ Միւֆթի էֆէնտիին պարագային համեմատ աղօթք մի ըրաւ : Անմիջապէս ըէտիֆ զօրքերը սուիններու դեղեցիկ կրթութիւն մի ըրին ըստ կարգադրութեան մեր զօրաբաժնի նորընտիր հրամանատար Հիւսէյին էֆէնտիին : Յետոյ համբուրելով օսմանեան դրօշակը , որ մեր ընդհանուր կառավարչին առջեւ կանգնուած էր , ընդունեցան իրենց վկայագրութիւնները : Յընթացս բաշխման "կեցցէ Սուլթան" բարեմաղթութիւնները երեք անգամօդը հնչեցուցին : Իրիկունը վսեմա . Իսմայիլ փաշան մեծահաց սեղան մի նուիրեց յիշեալ 152 ըէտիֆներու որոնք իրենց հայրենիքը կըվերադառնան ։

Ը.Օ.Գ.Ի.Ը.ՅԻՆ

Տարունակութիւն եւ վերջ կաթուղիկոսական կոնդակին :(1)

Եւ աշա յայս և ի սոյն կանխատես լինելով , յորժամ էաք ի Մայրաքաղաքիդ , դժուարին եղև մեզ ձեռնամուխ լինել ի գործս կաթուղիկոսացն Սսոյ և Աղթամարայ , վասն զի չեալ ի թախանձ ձեր և ժողովրդոցդ , զօգուտն ազգին խորհելով զմիջին կամեցայ ընտրել զեղանակ , և համահամութեամբ ձեր հաստատեցաւ եկեղեցական մասնաժողովն ի 6 փետրվարի 1867 ամի, որ յօրինեալ զկանոնագրութիւնս առաջարկեաց , յորում գրի այսպէս Ա. կաթուղիկոսունք Սսոյ և Աղթամարայ , կընտրուին ի վիճակաց իւրեանց և յընդհանուր ժողովոյն Կ. Պօլսոյ , յորմէ կառաջարկուին առ վեհափառ կաթուղիկոսն ամենայն Հայոց ի վաւերացումն և ի հաստատութիւն : Արդէն Սսոյ Աջապահեաց ցեղին վերցուած է կաթուղիկոսական ընտրելութիւնը ընդհանուր հաւանութեամբ ազգին , արժանաւորաց և եթ սեպհականելով զայն : Բ . կաթուղիկոսունքն Սսոյ և Աղթամարայ զօծումն կաթուղիկոսական ընդունեն ի ձեռաց վեհա , կաթուղիկոսին ամենայն Հայոց ի սուրբ Էջմիածին , արդէն ըստ սմին օրինակի Վրաց , Աղուանից . և Ասորւոց կաթուղիկոսունք կըձեռնադրուին ի սրբազան յաջորդէ Լուսաւորչին Հայաստանեայց : Գ , կաթուղիկոսունք Սսոյ և Աղթամարայ ըստ բազմամեայն ու կարգութեան կարգին ձեռնադրել եպիսկոպոս ընդունելով յառաջագոյն զգրաւոր հաւանութիւն Հայրապետին ամենայն Հայոց : Ձեռնադրեալ եպիսկոպոսունքը միայն իրենց վիճակին թեմերուն թուովը պիտի ըլլայ , զոր և պարտ է որոշել և սահմանել : Դ , կաթուղիկոսունքն Սսոյ և Աղթամարայ պարտին յիշել ի սուրբ պատարագի զանուն վեհափառ կաթուղիկոսին ամենայն Հայոց , իսկ եպիսկոպոսունք , վարդապետք և քահանայք Սսոյ և Աղթամարայ պարտին նախ յիշատակել զանուն վեհափառ կաթուղիկոսին ամենայն Հայոց , և յետոյ զանուն կաթուղիկոսի վիճակին : Ե , վեհափառ կաթուղիկոսի սրբոյ Էջմիածնի միայն է սեպհական տիտղոսել «կաթուղիկոս ամենայն Հայոց» , իսկ Սսոյ և Աղթամարայ կաթուղիկոսաց կոչումն վերտառութիւնն պիտի լինի «կաթուղիկոս տանն Կիլիկիոյ» «կաթուղիկոս տանն Աղթամարայ» , իսկ սարսափութիւն նոցա պիտի լինի «կաթուղիկոս Սսոյ» «կաթուղիկոս Աղթամարայ» : Զ , ի կրօնական դժուարին խնդիրս կաթուղիկոսունք Սսոյ և Աղթամարայ պարտական են զվերջին որոշումն ընդունել յընդհանուր Հայրապետէ սուրբ սրբոյ եկեղեցւոյն Հայաստանեայց , և զայս առնելով մի ըստ կարծեացն , թէ՝ զոր գրեմք և ցանկամք՝ խափան լինել խորհրդածութեանցդ այդպիսի , հայի յիշխանական միապետութիւն ինչ , կամ յայլ ինչ անպատեհ մտածութիւն , որ

(Տես յառաջոյ նախընթաց թիւը :)

քում մի լիցի , այլ զի իշխանութիւն և իրաւասութիւն ընդհանրական աթոռոյս և աթոռակալի նորա միացեալ հաստատուն ի զօրութեան իւրում յօգուտ ազգին և մի բաժանեսցի ի բազումս , որոյ հետեւանքն դուշակի նոյնն որ ինչ զհետ եկին ի բաժանմանց մարմնաւոր իշխանութեանց մերոց ի ժամուն :

Եւ այսմ կարէ սպ խրախուսէր հաստ լինել մօրէ եթէ լըջմտութեամբ խորհեսցի , զի հայապետական յաջորդութիւն պահպանէ ի միութեան զազգն , և ընդհանրութիւն նորա և իշխանութիւնն կեդրոնանայ 'ի մի գլուխ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ . յորմէ ոչ սակաւ օգուտս ունի ընդունել ամբողջութիւն մարմնոյ եկեղեցւոյ և ազգի , իսկ ընդհակառակն եթէ բաժանեսցի ի հաւասար իրաւասութիւնս և իշխանութիւնս տերանց և կարծանի ինքն և որ ընդ իւրև իցեն :

Զայս խորհել միշտ սեպուհ պարտաւորութիւն է մեր և հարկ պաշտաման , զոր ստանձնեալ եմք առաւել ի մէր ազգին , իսկ եթէ ընդհակառակն հանդիպեսցի , մեք ոչ երբէք կարեմք առաջի աչաց զվտանգն տեսանելով և զանկանգնելի կործանումն , հաւանել և ընդունել զայն իշխանութիւնն վաւերական և ճանաչել անգամ սրբոյ աթոռոյն Էջմիածնի , այլ պարտաւոր եմք թողուլ ըստ առաջնոյն ի թիւս հակաթոռ և ապօրինաւոր կաթուղիկոսաց , սարսուցեալ ի գրկաց մօրս լուսոյ Հայաստանեաց, եկեղեցւոյ սրբոյ Էջմիածնի և աթոռակալաց նորին:

Եւ ձեզ և ընդ ձեզ ամենայն եպիսկոպոսաց , վարդապետաց , և քահանայից անաչառ պաշտպանացդ եկեղեցական կանոնաց և իրաւանց և նախանձախնդիր եղելոց հայրապետական միութեան և ցանկացողացդ բարօրութեան լուսաւորչական ազգիս պատուէր հրամանի աւանդեմք , մի երբէք խառնել կամ լինել ձեռներէց այնպիսի խռովութեանս , որք հային ի քակտումն սահմանաց և իրաւանց սրբոյ հարց մերոց Հայրապետաց :

Ցանձն առնեմք ձերումդ բարձր սրբազնութեան առ ընթեռնուլ զայս կոնդակ յամենայն եկեղեցիս մայրաքաղաքիդ և ի վիճակս դորա , ի լուր բոլոր հայազգի հօտին որդւոց մերոց , և պհեռեանցն ծանուցանել մեզ ի ստեղծութիւն :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

. . . . 8 Յուլիս 1868 .

Ազգային գործոց արդի արտումև տխուր վիճակը մեզ՝ Եւրոպա բնակող ազգայնոցս նաև մեծ ցաւ պատճառած է . Ամեն անգամ'որ ազգային լրագիրները կընդունինք , պարապ տեղը անոնց էջերուն մէջ ազգային ախորժելի լուր մը կըփնտռենք , պարապ տեղը ազգային Սահմանադրութեան օրինաւորապէս վերահաստատման լուրը կըսպասենք . Ազգային գործերը երեսի վրայ մնացած՝ ամեն տեղ անիշխանութիւն մի կըտիրէ և ազգը՝ զեկը կոտրած նաւու մը պէս անստուգութեան մէջ կըտատանի :

Բայց մեր Կ . Պօլսոյ ազգայինք ինչ կընեն ,

գաղրութիւն մը ըրած է ոսկէզօծ կինը , որ մարդուս երջանիկ ժամերու մէջ իրեն հպատակ ու միանգամայն զուրգ կըսեպուի , անակնկալ աղէտներու հանդիպած ատեն յուսահատ և սրտաբեկ կիլկը ոփսփէ : Օր մը զուարթ ընտանիքի մը հետ սիրոյօզ սիրտով կապուած բարեկամ մը կըհորհաւորէի . «Աւսկէ մեծ բաղդ մը չեմ մաղթեր քեզ , զուցէ անիկա եաւնդազին"։ Երանի՜ այն մարդուն որ իր երջանկութեան մասնակից , իսկ դժբաղդութեանը կարեկից կին մը ու զաւակներ ունի : Եւ յիրաւի զիտած եմ որ կարգուած մարդ մը թշուառութեան բաժակը քամելէն յետոյ իւր կնոջկին բարութիւնը վերատին կրնայ զկրաւ ձեռք ձգել քան թէ ամուրի մը : Ըստորում իւր անօգնական , այլ իւր վրայ միայն յուսացիր սիրելիներուն սիրտը հոգալու պարտաւոր ըլլալուն եւ առաւել կաշխատի : Աւսկէ զատ ընտանեկան բաղդրութիւնները իւր սիրտը մեղմած ու միանգամայն խրախուսած են : Թէպէտև իր թշուառութեան մէջ ամեն բան իրեն համար մթին կերեւի , բայց տակաւին փոքր և սիրալիր աշխարհ մը , այսինքն տունը կայ իրեն համար , որուն կառավարը ինքն է միայն : Ընդհակառակն ամուրին որ թէպէտև աւելի աշխատելու կարող է , սակայն ինքզինքը մինակ տեսնելով անփոյթ կըկենայ , ինչպէս անբնակ ապարանք մը որ վաղ կամ անազան կըկործանի :

Աւսոնք զննելու ատեն ընտանեկան համառօտ անցք մը յիշեցի իսկոյն , անցք մը որուն ականատես ալ էի :

Լեպլի անուն իմ հարուստ մեծինա պատուաւոր , այլ աղքատ ընտանիքէ շնորհալի և ազնիւ աղջկան մը հետ կարգուելով՝ անոր ամեն տեսակ բաղձանքները կատարելու և յիմար հաճոյքները 'ի գործ դնելու մասին ջանացիր կըլլար : «Անոր կեանքը իսկ , կըսէր ինձ , օր մը առասպելախառն պատմութիւն մը պիտի ըլլայ": Արդարև ամենափոքր իրերու մէջ անգամ համամիտ էին . բարեկամս սապետական ոգի կըկրէր և սակայն ինչ ծանրարոյ , իսկ ճակատը միշտ ուրախ զուարթ էր : Կինը ընկերութեան մէջ անչափ յափշտակութեամբ կըզբօսէր , իւր վառվռուն տեսութեամբը մեծ հաճոյք կազդէր ամենուն և ծախսահոտութեամբ գինքը գրաւողներին նկատելու ատեն անփոյթ կըկենար . անիկա աչուրները դէպ 'ի իւր Լեպլին դարձնելով՝ զոգցես հոնկէ միայն շնորհք և ընդունելութիւն կըփնտռէր :

Լեպլի բազկին վրայ կռթնած ատեն իւր փափուկ և նազելի երեսը անոր բարձր և վեհ դիմացը հետ ճշմարիտ հակապատկեր կընծայէին : Անոր վրան կաթուզին և վարանական նշմար մը ձգած ատեն , զոգցես յաղթական փառաց յաւագնութիւն մը կամ թէ զօրավոր կարեկցութիւն մը կերեւէր Լեպլի դիմացը վրայ իր թէ իւր սիրելի բնաին անկարողութեանը համար միայն նպաստամատոյց կուզէր ըլլալ :

Ամուսնութեան երանաւէտ շաւղին մէջ սոյս երկու զեռահաս և շնորհալի ճակերներէ աւելի քաղցր վայելքներու մէկը չէր հանդիպած երբեք : Սակայն ափսո՜ս , որ շուտով բարեկամս իւր ստացուածքները կորսնելու վրայ էր , և սպառուած օրէն քանի մը ամիս վերջը մեծամեծ ձախորդութեանց պատահելով՝ խեղճ աղքատուեր տխրաւած էր : Ատեն մը իւր աղքատութիւնը մէկու մը չէր յայտնած : Ակնկոր և յուսաբեկ աղջիս անդին թափառիկ կըշրջէր : Իւր կեանքը վիշտերու յերկարումն էր : Այսու ամենայնիւ կնոջը ներկայութեան ժպտելու հարկադրուած ըլլալը անտանելի կըթուէր իրեն և չէր ուզեր իւր խեղճութեանց վրայ տեղեկութիւն տալ անոր : Սակայն ուշիմ կինը ամուսնոյն խորին հառաչը , այլայլած դէմքը և բերկրութիւն մը ազդելու համար իրեն ամեն ջանքերու 'ի զուր երթալը նշմարելով՝ զործերու յուսի ընթացքը գրեթէ կխով չափ զգայ :

Հրապուրիչ ձեւերով և զուարճալի խօսքերով իւր էրիկին տրտմութիւնը փարատելու կըճգնէր . բայց 'ի զուր , վասն զի այն տրտմաբեր նետով իւր սիրտը ալ աւելի՝ խոցելէ զատ՝ յորատև մտախոհութիւնն ալ ներքին հանգիստը կըվրդովէր : «Այո՛ , կըսէր Լեպլի իւրովի , քիչ մ'էն այսերուն վրայէն այն աղու ժպիտը պիտի անհետանայ , շուրթերուն վրայէն այն երգերը պիտի դադրին , աչուրներուն փայլը տրտմութենէ պիտի մթագնի , և կուրծքին մէջ ամփոփէն տրոփող այն երջանիկ սիրտը աշխարհային անձկութիւններէ ու թշուառութենէ պիտի ճնշուի": Հասկ ուրեմն օր մը ինձ եկաւ և իր տառապեալ կացութիւնը յայտնեց յուսահատաբար հառաչ մը արձկելով: Խօսքերուն գլխաւին ունկնդիր ըլլալէս յետոյ հարցուցի իրեն թէ կինը իւր վիճակին վերահասու՞ էր : Այս հարցումիս վրայ սկսաւ արտասուել գոչելով՝ Աստուծոյ սիրոյն ըլլայ եթէ ինձի համար քու սրտիդ մէջ գութ և կարեկցութիւն կըգտնես՝ կնոջս անունը մի՛ տար , ըստորում իւր վրայօք խորհիլս է որ զիս դէպ 'ի յիմարութիւն կառաջնորդէ":

կը քննանան արդեօք ։ Ազգային Սահմանադրութիւնը իրենք հաստատեցին, և իրենց կըպատկանի անոր փառքը և պատիւը ՝ սակայն գործադրութիւն պէտք է և ոչ լոկ անուն ․ ․ ․ ։ Սահմանադրութեան տարեդարձը տօնել, տօնախմբել երգերով, խնճոյքներով, հայկերոյթներով՝ Սահմանադրութիւնը գործադրել չհամարուիր ․ ․ ․ գործք պէտք է, արդասիք պէտք է և ոչ երևոյթք ։

Կարդացէք Մասիսի էջերը, և պիտի տեսնէք թէ ամէն անգամ որ պատրիարքարանի կողմանէ հրաւէր եղած է ազգային ընդհանուր ժողով գումարելու, ազգային երեսփոխանաց մեծ մասը ներկայ գտնուած չէն, և ներկայ եղողներուն թիւը չհամապատասխանելով օրինաւորապէս հարկ եղած թուոյն, ընդհանուր ժողով գումարել անկարելի եղած է ։ Պարապ տեղը ազգային լրագիրք կըզանգատին կըտրտնջան կըբողոքեն, մեր Կ․ Պոլսոյ ազգայինք ուխտալ կերևան անտարբեր մնալու ։ Մինչև ցարդ ազգայինք կըզանգատէին՝ որ Բարձրագոյն Դուռը ազգային Սահմանադրութեան վաւերացումը յապաղեց ՝ սակայն ահաւասիկ նոյնը ժամանակէ մը 'ի վեր ազգին յանձնուեցաւ, բայց ազգայինք ի՞նչ ըրին ․ ․ ․ ։

Ի՞նչպէս ․ ․ ․ բոլոր Տաճկաստանի երեք միլիոն հայազգիներու բաղդը Կ․ Պոլսոյ Հայ էֆէնտիներուն կամքէն և հաճոյքէն (քէյֆին) կախեալ պիտի ըլլայ, որոնք և ոչ իսկ ազգային ընդհանուր ժողովին ներկայ գտնուելու փոյթը ունին ։ Որչափ իրաւացի էին այս խնդրոյն յարաբերութեամբ առկէ յառաջ ձեր լրագրոյն մէջ ըրած խորհրդածութիւնները ։

Ո՛չ․ օրինաւոր չէ երբէք, որ ազգային ընդհանուր ժողովին երեսփոխանները Կ․ Պոլսոյ մեր ազգայիններէն միայն ընտրուին ։ Իրաւացի չէ երբէք, որ ազգային բարձր և ծանր խնդիրներ միմիայն մեր Կ․ Պոլսոյ ազգայինք որոշեն և վճռեն, և երեք միլիոն Հայերու իրաւ պատգամ ընդունել տալու հարկադրեն ․ Նոյնպէս իսկ Սահմանադրութեան ոգւոյն և սկզբան դէմ է բոլորովին․ և գաւառաբնակ ազգայինք պարտին բողոքել այսպիսի ծուռ գրութեան մը դէմ ։

Ազգային ընդհանուր ժողովը օրինաւոր ըլլալու համար հարկ է որ Տաճկաստանի ամէն երևելի հայաբնակ քաղաքներէ մէյմէկ երեսփոխան ներկայ գտնուի հոն, որպէսզի ամէն երեսփոխան՝ որ գաւառէն և որչափ հեռուէն որ կուգայ, կարող ըլլայ իր քաղքին և իր գաւառին հայրենակիցներուն պէտքերը, տրտունջները և փափաքը ազգային ընդհանուր բարձր ատեանին ներկայացնելու, և անոնց հզօր փաստաբանը կանգնելու ։ Քանզի միթէ Կոստանդնուպոլսոյ ազգային երեսփոխանք նոյնը կրնա՞ն ընել, այսինքն միթէ գաւառաբնակ ազգայնոց պէտքը կրնա՞ն իսկ երևակայել և հայթայթել, քանի որ նոյն գաւառներուն մէջ եղած անցքերուն վրայ անգամ տեղեկութիւն իսկ չեն կրնար ընդունիլ ։

Եթէ մեզի առարկեն թէ գաւառաբնակ երեսփոխանք, մանաւանդ անոնք որ Կ․ Պոլսէն քանի մը օրուան ճամբով հեռու են, չեն կարող ամէն անգամ ազգային ընդհանուր ժողովներու ներկայ գտնուիլ, մենք պիտի պատասխանենք որ ամէնէն պարզ եղանակն է տարուան մէջ ամիս մը որոշել․ որ ատեն ամէն գաւառաբնակ Հայք իրենց երեսփոխանները կուղարկեն (ճամբորդութեան և բոլոր միւս ծախքերը գաւառաբնակ Հայք վճարելով) և նոյն ամսուան մէջ հետզհետէ ընդհանուր ժողովներ ընելով՝ ազգային ծանր և կարևոր խնդիրներու լուծման և կարգադրութեան զբաղիլ․ իսկ ազգային թեթև և երկրորդական խնդիրները՝ որոնց գաւառաբնակ երեսփոխանաց ներկայութիւնը անհրաժեշտ հարկաւոր չէ, ուրիշ մասնաժողովի մը յանձնել, ևայլն ։

Ազգային իրաց այս վիճակը չկրնար այսպէս շարունակուիլ․ ․ ․ այս անիշխանութեան վերջը տխուր հետևանքներ կրնան ունենալ, եթէ խոհեմ և հայրենասէր ազգայինք չսթափին և չփութան անոր դարման մը գտնելու ։ Կըհաւատամք որ Կ․ Պոլսոյ հայազգի հասարակութիւնը՝ ինչպէս ուրիշ առիթներու մէջ, այս ծանր պարագաներուս մէջ նաև պիտի յայտնէ թէ ինքը կենդանի է, և իր ձայնը պիտի լսել տայ վերջապէս․ ինչու որ ժողովրդի մը ձայնը՝ օրէնքի ձայն է, ․ ․ ․ ․

Իզմիրի հասարակութեան մէջէն Փարիզի արուեստահանդիսին զանազան նիւթեր զրկող անձանց համար նոյն իսկ արուեստահանդէսին տեսչութեան կողմանէ զրկուած պատուոյ միտալներուն բաշխումը մեծահանդէս կերպիւ տեղի ունեցաւ տեղական կառավարութեան պալատին մէջ․ Մեր ընդհանուր կառավարիչ վսեմ․ Իսմայիլ փաշան ուզելով սոյն հանդիսին շուք մ'աւելցնել յանձնառու եղաւ ինքնին բաժնել միտալները ։ Մօսիւ Քլարք երեք անգամ կանչուեցաւ երկու արծաթեայ միտալներ մէկը իր բամպակին միւսը իր տեղական արտադրութեանց համար, մէյմ'ալ պղնձեայ միտալ իր ցորենին համար ընդունեցաւ ։ Մօսիւ Բէթէր Ճիւտիչի նոյնպէս միտալ մ'առաւ իր չամիչի և թուզի տեսակին համար ։ Չորս պղնձեայ միտալներ ընդունեցան նաև պարոնայք Կարապետ Գրիգորեան իր թուզի և չամիչի տեսակին համար, Գէորգ Խորասանճեան իր բամպակին համար, Սարանդի Վէնթիրօզօ իր ալիւրին և Տիմանթի իր խմորեղինաց համար ։ Միտալներու բաշխումէն ետև երեք պատուագիրեր ուղղուեցան․ առաջինը Տիւքօնէզ Քէրց դպրոցին տնտեսագործական և նկարչական ճարտարութեանց համար, երկրորդը Ողորմութեան Քերց՝ արևելեան ձև զգեստուց իրենց կազմած հաւաքման համար ։ Եւ երրորդը մօսիւ Բ․ Տօշարմէթին իր ընտիր գինիներուն համար ։ Գիտելարժան է որ մօսիւ Բ․ Տօշարմէթը առաջինն է Իզմիրի մէջ որ եւրոպական միջոցները և արուեստը 'ի գործ դրաւ գինեգործութիւնը կատարելութեան հասցընելու համար ։ Այս պատուագիրը իր երկար աշխատութեանց վարձքն է և գինիին արժէքը ճանչցողները կրնան հաստատել որ արժանի է այսպիսի պատուաւոր վարձքի ։ Տարակոյս չունինք որ այս վարձատրութիւնները մեծ ազդեցութիւն պիտի ընեն տեղւոյս երկրագործութեան և արհեստագիտութեան վրայ ։ Զմիւռնիայէն զատ Օսմանեան տէրութեան և ոչ մէկ քաղաքը կրցաւ այսչափ քաջալերութեանց արժանանալ․ Ուրեմն մեր առաջնութիւնը պահելու ջանանք և կամ որ և իցէ մօտաւոր մրցումներու յաղթելու պատրաստ ըլլանք ։

Քաղաքիս սուրբ Մեսրոպեան և Հռիփսիմեանց երկսեռ վարժարաններուն տարեկան հարցաքննութիւնը ներկայ ամսոյս 1ին սկսաւ և 13 օր տևեց ։ Աշակերտները իւրաքանչիւր ուսմանց մէջ անաչառապէս քննուելով՝ իրենց յառաջադիմութեան աստիճանը մասնաւոր տումարի մը մէջ կարձանագրուէր, և ներկայ հանդիսականները կ'ստորագրէին, որպէսզի յաջորդ տարուան հարցաքննութեան իբր բաղդատութեան տեղեկագիր ծառայէ ․ Նախակրթական և մանաւանդ երկրորդական կարգը Հայոց պատմութեան, Թուաբանութեան, բնական պատմութե., բնական և քաղաքական աշխարհագրութեան, ընդհանուր ծրագիր պատմութեան և մասնաւորապէս աշխարհիկ հայերէն լեզուի կրթութեան մէջ ցըցուցած յառաջադիմութեամբը յոյսեր կուտայ քաջայարմար աշակերտներ պատրաստել բարձրագոյն կարգին համար ։ Նոյն կարգի աշակերտք ալ, որ գրաբառ լեզուի, հռետորութեան, ազգային գրական պատմութեան, Թուաբանութեան, և բնական պատմութեան մէջ կըհրահանգին, նոյնպէս և գաղղիերէն, անգղիերէն, յունարէն և տաճկերէն (որ առ 'ի չգոյէ դասատուի քանի մ'ամսէ 'ի վեր դադարած է), լեզուաց մէջ գոհացուցիչ պատասխաններ տուին ։ Իսկ բարձրագոյն կարգի Գ․ դասու աշակերտք իրենց աւանդուած իմաստասիրական և տնտեսական գիտութեանց մէջ խիստ գոհացուցիչ պատասխաններով հանդիսականաց գովութե. արժանացան ։

Նոյնպէս Հռիփսիմեանց դպրոցի աշակերտուհիք ըստ իւրեանց կարգի հռետորութեան, Թուաբանութեան, բարոյագիտութեան, երևելի կանանց պատմութեան, և աշխարհիկ ու գաղղիերէն լեզուաց ուսմանց մէջ յաջողակ պատասխաններով գոհ ըրին զհանդիսականները ։

Աւելորդ չէ յիշել որ երկսեռ վարժարանաց գրեթէ բոլոր կարգերուն ալ քրիստոնէական հրահանգ կ'աւանդուի ըստ կարողութեան ։

Վերջապէս թէ աշակերտաց և թէ աշակերտուհեաց ներկայ վիճակը ապագային համար մեծ արդիւնք և յառաջադիմութիւն ցուցնելու յոյս կըխոստանայ ։

Վարժարաններուն հանգիստը սկսած է և պիտի տևէ մինչև Սեպտեմբեր մէկ ։

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԻՐԱՒԱԽՈՀ

«Հիմնական տարբերութիւնք կաթուղիկէ եւ Էջմիածնական դաւանութեանց» մակագրեալ գրքին վրայ քննութիւն ։

Յօրինեաց

Յոհաննէս Պրուսացի Տ․ Կարապետեան Տէրոյենց

ՀԱՏՈՐ Ա․

Տպեալ 'ի Կ․ Պոլիս 'ի տպարանի Յ․ Տէրոյենց

1868

Կըգտնուի ամեն գրածախներու քով ։

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

Ի տպարանի առաքելական Աթոռոյ սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ

1867

Այս սրբազան պատմութիւնը՝ որ պարզ աշխարհաբար լեզուաւ համառօտուած է աշխատասիրութեամբ Տնտեսեան պարոն Եղիա պատուելիին, վեցտասանամեայ 440 երեսէ բաղկացեալ եւ մաքուր տպագրութեամբ գեղեցիկ թուղթի վերայ տպեալ պատուական գիրք մըն է․ որուն ընթերցումը խիստ օգտակար կըհամարիմք ամեն կարգի մարդոց եւ մանաւանդ տղայոց համար, որոց բարեպաշտ զգացումները կը զարգացընէ ։ Վասնորոյ կըյորդորեմք ազգային դպրատանց վարժապետները՝ որ փոխանակ ուրիշ գիրքերու՝ այս հոգեշահ մատեանը տան նորատի աշակերտաց ձեռքը՝ հասարակ ընթերցումը սովրելու համար ։ Կըծախուի ամեն գրավաճառաց քով 'ի գին 2 1/2 Ղր ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 17 ՅՈՒԼԻՍ

Ռուսիոյ Աղէքսանդր կայսեր որդի Ալէքսի Արքիդուքսը մայրաքաղաքս հասնելով իջաւ Վոսփորի ռուսական ամառնային դեսպանատունը ուր կանխաւ պատրաստութիւններ կըլլային ․ Նորին Բարձրութիւնը Ռուսիոյ դեսպանին հետ Յուլիս 6 շաբաթ օրը օգոս․ Սուլթանին ներկայացաւ ։ Նոյն օրը Ն․ Վեհափառութիւնը բարեհաճեցաւ բարձրաշ․ Փուատ փաշային հետ փոխադարձ այցելութեան երթալ՝ արքիդուքսին որ դեսպանականաց հետ օգոստափառ Սուլթանը դիմաւորեր է նաւահանգստէն ։ Հետևեալ օրը 'ի պատիւ արքիդքսին փառաւոր կոչունք մի տրուեցաւ 'ի կողմանէ օգոս․ Սուլթանին Օրխանիէ անուն կայսերական զբօսաւորին մէջ․ Քանի մ'օրէն Եգիպտոսի բարձրա․ Խտիւ ալ յատուկ այցելութեամբ պատուեր է զկայսերազուն արքիդուքսը ։

Նորին Բարձրութիւնը Փէնէր երթալով Յունաց ամենա․ Պատրիարքին այցելութիւն ըրաւ Յուլիս 9 երեքշաբթի օրը ․ Սուլթանէն առաջին կարգի Օսմանիէ ականակուռ պատուանշանը ընդունելով մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս ։

Այն ատեն ես ալ ըսի իրեն․ «Կինդ վաղ կամ անագան քու կացութիւնդ պիտի իմանայ, չես կրնար երկար ատեն խաբէութիւնդ անկէ պահել․ գիտցած եղիր որ եթէ դուն չհաղորդած դուրսէն լսելու ըլլայ՝ աւելի մեծ ցաւ կըպատճառէ իրեն ։ Մեր սիրելիներուն լոկ խոստովանութիւնը ամենալաւ դարմանը լոկ կըմեղմէ ։ Այո՛, մեր անձը անոնց քաղցր սփոփանքներէն զրկել պէտք չէնք ։ Ընդհակառակն դուն ձեր սրտերը կցող այն սփոփող կապերը խզելու վտանգի մէջ կըդնես ։ Լծակիցդ երբ տեսնէ որ քու մտածութիւնդ գրաւող բան մը կայ և թէ իր սիրելին ալ կրած վիշտերը անգամ իրմէ գաղտնի կըպահէ, այն ատեն իր ճշմարիտ սէրը առաւել համբերելու անկարող՝ նեղացած կըհամարի ինքզինքը ։

—Բայց բարեկա՛մ ըսաւ անգլէն, երբ անոր ըսելու ըլլամ թէ էրիկը մուրացիկ մըն է, ուստի հարկ է անոր հետ հէք և վաստակալից կեանք մը վարել, մոռցնել անգամ մը թէ, աշխարհային նկատմամբ իր ունեցած քաղցր ակնկալութեանց ինչպէս մեծ հարուած պիտի ըլլայ, անոր սիրտը ինչ ահաւոր տառապանաց պիտի ենթարկեմ ։ Ո՜հ ինչպէս բաժնեմ զանի այն փայլուն աշխարհէն, ուրտեղ մեծ համբաւ ստացած ու ամէն աչքերու լոյսը ու սրտերու զմայլումը դրուած է ։ Ի՞նչպէս կրնայ աղքատիկ ապրիլ մինչև հարուստ ծնած և հարուստ սնած է ։ Ի՞նչպէս կրնայ անշուք կեանք մը վարել մինչև ընկերութեանց պաշտելին էր անիկա ։ Ափսո՜ս, որ իր սիրտը բազմաց տառապանքով պիտի յուզի ։

(Մնացորդը յաջորդ թուով ։)

—Օգոստափառ Սուլթանը բարեհաճեցաւ Օսմանեան կարգին մեծ ժապաւէնը շնորհել Եգիպտոսի բարձրա. փոխարքային որդի Մէհէմմէտ Թէվֆիք փաշային, նմանապէս արդարութեան բարձրագոյն ատեանին նախագահ վսեմ. Ճէվտէտ փաշային, Հրապարակային շինութեանց տեսուչ վսեմ. Տաուֆ փաշային, և ոստիկանութեան տեսուչ վսեմաշուք Հիւսնի փաշային։

—Կը հաստատեն թէ Եգիպտոսի փոխարքային որդւոյն և հանգուցեալ Ըլհա–իւլ–Մէճիտի դուստր Նէճիպէ իշխանուհւոյն մէջ ամուսնական դաշնակցութիւն մի կարգադրուեր է։

—Օգոստ. Ինքնակալին անդրանիկ որդի բարձրա. Եուսուֆ Իզզէտտին էֆէնտին կայսերական բանակին մէջ գնդապետի աստիճան առաւ։

—Հանգուցեալ արքունի վաճառական Տատեան Պօղոս–Պէյի կողմէն հանգուցեալ Բէմպէ տիկնոջ կտակը գործադրուելով Բերա ունեցած երկու բրաբու կից քարաշէն տուներէն մէկը ազգային Հիւանդանոցին, և միւսը Ըյի–Ստեփանոսի Հայոց եկեղեցւոյն սեփականուեր են։ Հիւանդանոցին ու յիշեալ եկեղեցւոյն կողմանէ տարուէ տարի 2500 ղուրուշ պիտի վճարուի Գումգափուի Աստուածածնայ եկեղեցւոյն ուր ամեն տարի յատուկ պաշտօն պիտի կատարուի վասն հոգւոյ հանգուցեալ տիկնոջն։

—Երամեան մեծաշուք Արրահամ Պէյը Բուսճուքի ազգային դպրոցին 200 օսմանեան լիրա նպաստ մի շնորհեր է։ Թէպէտև սրտաբուղխ նուէրներու ընդունող և վարձահատոյցն Աստուած է՝ սակայն ազգային սիրտերն ալ չեն կրնար իրենց աւիւնը զսպել օրհնելու այսպիսի բարերարի մը սիրելի անունը։

—Կայսերական հրամանաւ՝ Աղաթօն Մկրտիչ էֆէնտին Բուսճուքի առևտրական ժողովին նախագահ անուանեցաւ, և այս առթիւ երկրորդ կարգի պաշտօնատարութեան աստիճան տրուեցաւ իրեն։

ԶՄԻՒՌՆԻԱՅԻ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 20 Յուլիս։

Քաղաքիս հրջակայները անողի հիւանդութիւնը սաստիկ տարածուած կըսիրէ. մանաւանդ Մանիսա. ուր 400 տունի չափ Հայ ժողովրդեան մէջէն գրեթէ քաջառողջ մէկը չգտնուիր իր ընկերին օգնելու համար։ Իսկ ժողովրդեան աղքատիկ մասին թշուառութիւնը սրտաճմլիկ է։ Այս առթիւ Իզմիրի բարեպաշտ ազգայիններէ հանգանակուած մասնաւոր արդիւնքը տեղւոյս Աղքատախնամ ընկերութեան գեղադրտ յարգոյ Գ. Ա. Ս. Տէրվիշեանը 4000 քինինօ դեղահատերով և 10 օխայ լուծիչ դեղով յատկապէս Մանիսա ղրկուեցաւ որպէսզի ուշադրութեամբ խնամուին յիշեալ խեղճալները։

Հրապարակային շնոյ հանկութեան արժանի է նաև Պապազեան մեծա. Կարապետ աղային մարդասիրական խնամքը որ Մանիսայէն այն հիւանդութեան երեսէն կրած տառապանքը լսածին պէս ամենէն յառաջ փութացաւ 4—5 հազար քինինոյի դեղահատեր մասնաւոր ուշադրութեամբ պատրաստել տալով յուղարկել յօդնութիւն յիշեալ քաղաքին խեղճալաց և ինքն իսկ անձամբ երթալով տունէ տուն թշուառ հիւանդները իր անմիջական հսկողութեամբը կխնամէր։

—Իտալական Տ՛Ֆիրօ զօրքնթին որ մեր նաւահանգիստը կըգտնուէր, պաշտօնատարներէն մէկուն վրայ յարձակում ըլլալով մահաբեր հարուած մը ընկալու խեղճը և քանի մը օրէն մեռաւ։ Եղեռնագործը չյաջողեցաւ կառավարութեան ձեռքէն խուսելու շնորհիւ արթուն հետաքննութեանց մեր բարեխնամ ընդ. կառավարչին։

—Այսօրնի երկաթուղիին Հայ գործաւորներէն 22 տարեկան երիտասարդ մի դժբաղդաբար շոգեկառքին անիւներուն տակ ջարդուելով մեռաւ. խեղճին դիակը երէկ Իզմիր բերուելով թաղուեցաւ։

—Հանգուցեալ Անդրէաս Բաբազեան բազմարդիւն վարժապետին փառաւոր և մեծածախ դամբարանին շինութիւնը չորեքշաբթի օր սկսաւ, որ սուրբ Ստեփանոս եկեղեցւոյ գերեզմանատան մէջ Մեսրոպեան վարժարանին դիմացը հիմնարկեցաւ, կըյուսանք որ քիչ օրէն աւարտի յիշեալ մահարձանին շինութիւնը որ իւր հնարհասպառ աշակերտաց հանգանակութեամբը պիտի պատկուի։

—Կարնոյ վիճակին առաջնորդ գերա. տէր Յարութիւն եպիսկոպոսն Վեհապետեան, և Ս. Երուսաղէմի միաբան արժանա. Նազարեան տէր Մատթէոս վարդապետը այսօր ժամանեցին 'ի քաղաքս Կ. Պօլսէն գալով։ Ցիշեալ խոհեմագարդ սրբազանը որ Ս. Աննայի առաջին կարգի թագազարդ չքանշանաւ արժանապէս պատուեալ է, վաղիւ ուղեկցութեամբ հնարհասփայլ տէր Մատթէոս սուրբ Հօր, կըմեկնի դէպ 'ի Ս. Երուսաղէմ յախտ և յիրիրպագութիւն տնօրինական տեղեաց։

—Սաշաքէն եկած նամակները կըծանուցանեն թէ հրջակայներուն մէջ Սանոպը ըսուած գիւղաքաղաքը զարհուրելի փոթորիկ մը հեղեղով հանդերձ գալով գետը յորդեր է և սաստիկ արագութեամբ ծաւալուելով 400ի չափ տուն և խանութ և 125 հոգի հեղեղին կըհասեր են։

—Աթէնքէն կըգրեն թէ Յունաստանի Գէորգ թագաւորը Էլլաս Փրէկաթով Բիրէօ գացեր է իւր զօրանչը Մեծ–Դքսուհին դիմաւորելու համար. և թէ Բիրէօսի ժողովուրդը նշանաւոր կերպիւ յուրն ընդունելութիւն մի ցոյց տուեր է թագուհւոյն։ Ամսոյս 6ին Մեծ–Դքսուհին Աթէնք մտեր է։

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԻԶՄԻՐԻ ՂԱՍԱԲԱ ԵՐԹԱԼՈՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՅ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԱՄԱՌԱՆ

ՍԿՍԵԱԼ ՅՈՒՆԻՍԻ 1ԷՆ Ն. Թ. 1868

ԳՈՐԴՈՎԱՅԻ ՃԻՒՂ

ՀԱՍԱՐԱԿ ՕՐԵՐԸ

Իզմիրէն պիտի մեկնի Գուռնովա երթալու

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ ըստ եւրոպացւոց ժամը 5.45ին, 6.45ին, 7.45ին, 8.40ին, 12ին.

ԵՐԵԿՈՅԻՆ՝ 4.30ին, 6ին, 7ին.

Ամեն շաբաթ երեկոյին արտաքոյ կարգի շոգեկառք պիտի մեկնի Իզմիրէն ժամը 8ին եւ Գուռնովայէն 8,20 բոպէին Կ. Ե.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ 6.45ին, 8 1/2ին, 10.15ին, 12ին.

ԵՐԵԿՈՅԻՆ 3.30ին, 4.30ին, 5.30ին. 7.10ին.

Իզմիրէն մեկնած շոգեկառքը պիտի վերադառնան միշտ՝ բաղաքէն մեկնելէն կէս ժամ ետքը, բաց 'ի հասարակ օրերը կեսօրին մեկնած շոգեկառքէն, որ պիտի վերադառնայ ժամը 2ին կեսօրէն ետեւ։

Երթալու և վերադառնալու տոմսակներ

Պիտի տրուին ամեն օր. Իզմիրէն ամեն շոգեկառքով։ Գուռնովայէն հասարակ օրերը կեսօրէն ետեւ, եւ կիրակի օրերը՝ բոլոր օրը։

ՏՈՄՍԱԿԱՑ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Առաջին կարգ՝ 8 ղշ. 2րդ կարգ՝ 6 ղշ. 3րդ կարգ՝ 5։

ՂԱՍԱԲԱՅԻ ԳԻԾ

Իզմիրէն պիտի մեկնի Մէնիմէն, Մանիսա, Ղասապա եւայլն, երթալու համար։

Հասա. օրերը առաւօտուն	6,30ին	երեկոյին	4,10ին
կիրակի օրերը	»	7,30ին	»	4,10ին

Եթէ պատահի որ զօրքը չեն պիտի ժամադրութեան. իսկ Յուն մինչ 12 տարեկան տղաքը կէս գին պիտի վճարեն.

ԵՐԹԱԼՈՒ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԿԸՏՐՈՒԻՆ

1. ԱՄԵՆ ՕՐ 'ի մէջ Իզմիրի եւ Քօրտէլիօյի, ամեն կարգի։ Իսկ Իզմիրէն, Մէնիմէնէն, Մանիսայէն եւ Ղասապայէն առաջին եւ երկրորդ կարգի տոմսակներ՝ ամեն կայարանաց համար։ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ կարգի՝ երթալու եւ դառնալու տոմսակներ կըտրուին ամեն կայարաններէն ուրիշ ամեն կայարանաց համար, որոց հեռաւորութիւնը 40 մղոնէն նուազ է։ Այս տոմսակները՝ տրուած օրուան համար միայն արժէք ունին։

2. ԱՄԵՆ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ, առաջին եւ երկրորդ կարգի տոմսակներ կըտրուին ամեն կայարաններէն ուրիշ ամեն կայարանաց համար. որոց հեռաւորութիւնը 40 մղոն եւ աւելի է եւ այս տոմսակները մինչեւ երկուշաբթի իրիկուն արժէք ունին։ Երրորդ կարգի երթալու եւ դառնալու համար տոմսակներ եւս կըտրուին ամեն շաբաթ կեսօրէն ետեւ եւ կիրակի բոլոր օրը։ Բայց ասոնք՝ մինչեւ երկուշաբթի առաւօտուն արժէք ունին։

3. Զբօսանաց ընկերութիւններ, 'ի մէջ Իզմիրի, Մէնիմէնի, Մանիսայի եւ Ղասապայի, որոնք 20 հոգիէն պակաս չեն առաջին կարգի համար եւ 30 հոգիէն պակաս չեն երկրորդ կարգի համար, կրնան երթալու եւ վերադառնալու տոմսակներ առնել ՊԱՐԶ ՏՈՄՍԱԿԱՑ ԳԻՆԵՐՈՎ. բայց պէտք է որ 2 օր յառաջ ծանուցանեն Վարչութեան գրասենեկներուն։

4. Դպրատանց աշակերտներուն եւ վարժապետաց երբոր բազմութեամբ են, աժան գիներով տոմսակներ կըտրուին ամեն կայարանաց համար։

☞ Ամեն ամառնային առաջի օրէն սկսեալ առաջին կարգի բաժանորդագրութեան (աբօնըման) տոմսակներ կըտրուին 'ի մէջ Իզմիրի եւ Գուռնովայի, ինչպէս նաեւ 'ի մէջ Իզմիրի եւ Քօրտէլիօյի։ — Երբեւէս կուրեան յայտարար թղթեր (բռօկրամ) կըտրուի ամեն կայարաններդ ձրիաբար։

Երբեւէկութեան տոմսակը անձնական ըլլալով, եթէ առջի ծախու առնողէն 'ի զատ ուրիշը գործածել ուզէ զայն, Վարչութիւնը պիտի գրաւէ նոյն տոմսակը։

Իզմիր, 13–25 Մայիս 1868։ ՀՐԱՄԱՆԱՒ Վարչութեան գրասենեակ։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՕԼՕՅԻԷԻ

ՃՂԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սիսդէմ) շատ յոգնած ըլլալը առօրեայ ախտ մըն է և ջիղերուն ամենաքնքուշ շարժումը կամ զգայնութիւնը վնասելի է յոյժ. վասն զի ասոր գտնելու է անոր դեղը. — Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի, գարեջուր, և ոգելից ըմպելիք. և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանաս անոնցմէ, և ամենևին չխմես. նմանապէս խահվէ մի խմեր, և անոր տեղ թեթև թէյով (չայ) գոհ եղիր. կարելի եղածին չափ մաքուր օդ ծծէ, ամեն գիշեր իմ դեղահատերէս երեք կամ չորս հատ կըլլէ շատ մեր կեր և համեմունքէ (ոսլը) հեռի կեցիր. եթէ այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս, միշտ շատով պիտի հանգստանաս, մարմինդ առողջ պիտի ըլլայ և պիտի մոռնաս թէ ջղաց շարժումն ունեցար։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ, թէ կըկղանքը չափէն աւելի ջըալից կըլլան կամ բաւական չեն ըլլար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը համին կամ թէ անոնց մէջ ցաւեր կը դղանան մէջքին համապատասխանած մասը. Այս ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հօլլօուէյի դեղահատերը առնուլ տալեալ հրահանգաց համեմատ և անոր օծելանիւթը շփել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը. Այս դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, մինչ ուրիշ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան։

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՆՐՈՒԻԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել և աղէկցնել զայն շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը. որոնք անբարեխառնութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառուած բոլոր թըլթուութիւնը կ՚ վանեն և կը համին 'ի լեարդն (քարա ճիյէր), որուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ծղտամասը (սինիր) դեղքերու մէջ սքանչելի ներգործութիւն մի ունի և լերդի ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ։

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱՌԱՑԻՑ (ճիյէր) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒԽ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնը ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է. Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին առաջին նշանները կըհան միշտ կարգադրուիլ Հօլլօուէյի հաշակաւոր դեղահատից միջոցաւ. Ասոնք շուտով կը դարմանեն արեան ո՛ր և է առժամանակեայ անշարժութիւնը, կը թեթևցնեն խցուած շնչերակները, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կարողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու կանոնաւորապէս գործելու. Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրողական զօրութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէ, և այն եղանակաւ կը զօրացնեն դրութիւնը (սիսդէմ) ընդդէմ ծխրական ախտի, շնչարգելութեան, և ուրիշ թոքային տկարութեանց։

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքերու մէջ, որոնք ո՛ր և է բնական կամ գերբնական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից այլայլիչ և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կը վերահաստատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ջղային դրութիւնը կը զօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յորդորէ և գերբնապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ։

Հօլլօուէյի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են հետևեալ հիւանդութեանց համար։

Շնչարգելութիւն,	Ցօղացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մախձային ախտք,	Տեսատեսութիւն,	Ցաւք որովայնի,
Խիթ (սանճը),	Ջրգողութիւն,	Միզարգելութիւն,
Հարբուղխ,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ (տիւանդըք),	Բարախիւն սրտի,	Անկանոնութիւնք կանանց,
Խմել պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզանոցի,	Մոլթային հիւանդութիւնք,
Վերնոտութիւն,		
Լերդի հիւանդութիւնք	Դլխացաւութիւն,	
Փողացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խցողութիւնք.

Այս դեղահատերը, որ կը շինուին Հօլլօուէ բժշկին անձնական վերատեսչութեամբը, կը վաճառին իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Ստրէնտ կոչուած թաղը թիւ 244, 'ի գին 1 և 1 1/2 շիլինի, 2 3/4 և 4 1/2 շիլինի տուփը, ըստ մեծութեան տփոց։

Գիտել արժան է որ տպեալ հրահանգներ կան ամեն լեզուով որոցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի տեղեկութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ։ 14

Խմբագիր—տէր Արտօրոյս, Ցակոբ Գ. Պալթաղարեան.

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ